

การวิจัยโดยสุจิต

เรือโทสุจิต ปัญญาฤกษ์

สถาบันวิทยบริการ
วิทยานุกรณนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สาขาวิชานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2541
ISBN 974-639-629-3
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE EXERCISE OF RIGHTS WITH GOOD FAITH

Junior Lieutenant. Suchit Punyapark (R.T.N.)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1998

ISBN 974-639-629-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การใช้สิทธิโดยสุจริต

โดย

นายสุจิต บัญญาพฤษ์

ภาควิชา

นิติศาสตร์

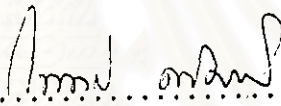
อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ งามวิไลกุล

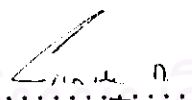
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชูติวงศ์)

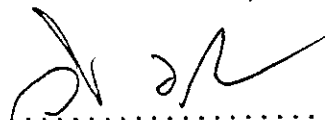
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ไพฑูริย์ คงสมบูรณ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ งามวิไลกุล)

..... กรรมการ
(อาจารย์อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ)

..... กรรมการ
(อาจารย์จรัญ ภัคศิษนากุล)

..... กรรมการ
(อาจารย์วิรัช อริยะนนทกะ)

สุจิต บัญญาพฤกษ์ : การใช้สิทธิโดยสุจริต (THE EXERCISE OF RIGHTS WITH GOOD FAITH) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ประสิทธิ์ โภวีโลกุล, 226 หน้า
ISBN 974-639-629-3

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาหลักสุจริต (Good faith) ในมาตรา 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยซึ่งเป็นหลักทั่วไป (General principle) เป็นรากฐานของระบบกฎหมายแพ่ง และเป็นบทกฎหมายยุติธรรม (Jus Aequum) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริงแก่คู่พิพาทที่น่าคดีไปสู่ศาล แต่เนื่องจากลักษณะการบัญญัติเป็นข้อความทั่วไป เป็นแนวทางกว้าง ๆ มีเนื้อความที่ยังไม่แน่นอนชัดเจน ทำให้เป็นปัญหาและความยากลำบากในการทำความเข้าใจหลักกฎหมายนี้เป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งหลักสุจริตมีความหมายขอบเขตกว้างขวางจนยากที่จะกำหนดหลักเกณฑ์ที่แน่นอนได้ อันเป็นสาเหตุแห่งปัญหาที่จะนำหลักกฎหมายนี้ไปปรับใช้แก่คดีต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าหลักกฎหมายเพื่อรวบรวมและวางแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นหลักเกณฑ์กว้าง ๆ

ในการศึกษาได้พบว่า หลักสุจริตดังกล่าวเป็นหลักแห่งการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นหลักวิญญูชนผู้เกี่ยวข้องพึงปฏิบัติต่อกัน และมีความสำคัญเป็นรากฐานของระบบกฎหมายแพ่งทั้งปวงเพื่ออำนวยความเป็นธรรม และเป็นหลักกฎหมายที่สามารถนำไปปรับใช้กับข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี ในระบบกฎหมายแพ่งไทยได้ยอมรับความสำคัญและหน้าที่ดังกล่าวเช่นเดียวกันประเทศภาคพื้นยุโรป แต่ความจริงแล้วการนำไปปรับใช้แก้คดีข้อพิพาทยังคงค่อนข้างน้อย โดยที่ยังไม่มีหลักเกณฑ์การปรับใช้ที่เป็นรูปธรรม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงได้เสนอแนวทางโดยอาศัยจากการศึกษาทฤษฎีหลักกฎหมายทั้งของไทยและต่างประเทศ แนวคิดทางนิติปรัชญา หลักแห่งความยุติธรรมและเหตุผล (Rational) รวมทั้งจากการรวบรวมคำพิพากษาศาลฎีกาแนวบรรทัดฐานเป็นหลักเกณฑ์กว้าง ๆ เพื่อเป็นกรอบในการนำไปใช้ซึ่งสามารถกำหนดเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ หลักเกณฑ์ในการทำหน้าที่อำนวยความเป็นธรรมให้แก่คู่พิพาท และหลักเกณฑ์ในการนำไปปรับใช้กับข้อเท็จจริงใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น หลักเกณฑ์ทั้งสองประการดังกล่าวเป็นหลักเกณฑ์การนำหลักสุจริตมาปรับใช้แก้คดีข้อพิพาทที่ความแน่นอนชัดเจนพอสมควร ซึ่งผู้ใช้กฎหมายสามารถนำมาเป็นแนวทางการปรับใช้ได้เป็นอย่างดี อันเป็นการแก้ไขปัญหาคือช่องว่างแห่งความยุติธรรมของกฎหมายหรือสัญญา อันจะก่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริงแก่คู่พิพาทที่น่าคดีขึ้นสู่ศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นการเสริมสร้างการอำนวยความยุติธรรมแก่สาธารณชนให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมซึ่งสอดคล้องกับหลักแห่งความเป็นธรรม เหตุผลและความถูกต้องได้อย่างสมบูรณ์

ภาควิชา ..... นิติศาสตร์
สาขาวิชา ..... นิติศาสตร์
ปีการศึกษา 2541

ลายมือชื่อนิติกร .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C870661 : MAJOR LAW
KEY WORD: GOOD FAITH

SUCHIT PUNYAPURK : THE EXERCISE OF RIGHTS WITH GOOD FAITH.
THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF.PRASIT KOVILAIKOOL. 226 pp.
ISBN 974-639-629-3

The purpose of this thesis is to study the principle of good faith under section 5 of the Civil and Commercial Code which is a general principle, a foundation of the whole system of civil law. Section 5 is jus aequum which aims at bringing justice to the disputing parties in the court. However, due to the character of legislating a general clause, it is broad and unclear in itself, a built-in nature of an jus aequum. The principle causes problems and difficulty in its comprehension. In addition, the principle of good faith has broad scope to the extent of causing difficulty in laying down a certain principle. Such an incident causes difficulty in compiling and making precedents of The Supreme Court.

The study finds that the said principle of good faith is a principle of co-existence in a society, a principle which the relevant reasonable man should practice. In the legal sphere it is important for being the foundation of civil law by directing justice to the subject matter under consideration.

This thesis thereby carries out a study about the said principle to allow a track of precedent of the Thai Supreme Court decisions which hold a general principle. In fact its application is to create two prongs i.e. the principle in generating equity to the disputing parties and the principle which can be applied to new facts. Both principles are meant for bringing the principle of good faith to apply to the dispute with sufficient certainty. This will allow the user of law to apply, in the most efficient manner, law with good adaptation to bring real justice to the disputing parties who submitted cases to court. It may allow a correction of the gap of justice in a law or a contract. This principle thereby enhances the administration of justice for the public by giving a concrete form which is interwoven into the principle of equity, reason and righteousness in a perfect manner.

ภาควิชา.....นิติศาสตร์.....

สาขาวิชา.....นิติศาสตร์.....

ปีการศึกษา.....2541.....

ลายมือชื่อผู้พิมพ์..........

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..........

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดีจากบุคคลหลาย ๆ ท่าน
ซึ่งผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ

ท่านรองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ ไขว้ไขว้ ที่กรุณาสละเวลาว่างเป็นที่ปรึกษา รวมทั้ง
ให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ท่านรองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์ ที่กรุณาสละเวลาว่างเป็นประธานกรรมการ,
ท่านอาจารย์อรอนงค์ ดิษฐอำนาจ, อาจารย์จรัส ภัคดิชานกุล, อาจารย์วิชัย อริยะนันท์ทกะ
และท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติศักดิ์ ปรกติ ที่กรุณาว่างเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และให้คำชี้แนะ
ด้วยดีเสมอมา

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อมราวดี อังค์สุวรรณ, รองศาสตราจารย์พิชัยศักดิ์
ทรยางกูร, รัฐกร ศรีแก้ว, คุณชวีรา ยมศรีเคน, รวมทั้งพี่ ๆ น้อง ๆ บัณฑิตวิทยาลัย
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ช่วยเหลือในการจัดการชั้นตอนระเบียบต่าง ๆ ของ
บัณฑิตวิทยาลัย คุณเกื้อกุล พรหมเมือง, คุณวิไล นิตงรัมย์ ที่ช่วยเหลือเกี่ยวกับข้อมูล และ
เอกสารเพื่อค้นคว้า รวมทั้งเพื่อน ๆ ที่ให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

ท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อประเสริฐ ปัญญาพฤกษ์ และคุณแม่สมล ปัญญาพฤกษ์,
พี่สาวอาไพ จันทร์ทิพย์ พี่สาวของผู้เขียนที่ได้ให้การสนับสนุนด้านการเงินและกำลังใจด้วยดี

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าหรือประโยชน์ก่อให้เกิดผลดีด้วยประการใด ๆ ผู้เขียน
ขอกราบเท้ามอบให้บิดา มารดา พี่สาว บุรพจารย์ และ พี่ชายอนุสิทธิ์ จันทร์ทิพย์ ผู้ส่งกลับ
ซึ่งส่งเสริมมาให้ผู้เขียนมีความสำเร็จมาจนถึงระดับนี้ หากมีข้อบกพร่อง ผู้เขียนขออภัยไว้แต่ผู้เดียว

รท.สุจิต ปัญญาพฤกษ์ (รณ)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
บทนำ	1
บทที่ 1 หลักสุจริตในกฎหมายแพ่ง	7
1.1 ที่มาและวิวัฒนาการของหลักสุจริต	7
1.1.1 ที่มาของหลักสุจริต	7
1.1.2 วิวัฒนาการของหลักสุจริตในระบบกฎหมายโรมัน	9
1. ยุคกฎหมายท้องถิ่น (Period of Local Law) จนถึงปลายยุคประชาธิปไตย (Republic 510-26 B.C.)	9
2. ยุคกฎหมายที่ใช้กับทุกชนชาติ -	12
1.1.3 แนวคิดที่มีอิทธิพลต่อหลักสุจริตในกฎหมายโรมัน	14
1.2 เจตนารมณ์และความสำคัญของหลักสุจริต	17
1.2.1 เจตนารมณ์ของหลักสุจริต	17
1.2.2 ความสำคัญของหลักสุจริต	22
1. เป็นหลักทั่วไปที่เป็นรากฐานของกฎหมายแพ่งทั้งระบบ	22
2. เป็นหลักสำคัญที่ทำให้ตุลทัศน์แก่ศาลวินิจฉัยตามหลักความ เป็นธรรม	24

3.	เป็นหลักที่ทำาให้กระบวนการใช้กฎหมายมีความสอดคล้อง กับความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมอยู่เสมอ โดยมุ่งความยุติธรรมที่แท้จริง	26
1.3	ลักษณะทั่วไปของหลักสุจริตที่ปรากฏเป็นบทบัญญัติกฎหมาย.....	28
1.3.1	บัญญัติเป็นบทกฎหมายยุติธรรม (jus aequum)	28
1.3.2	มีลักษณะเพื่อความไม่ขัดแย้งและบัญญัติเป็นหลักทั่วไป ...	29
1.3.3	ลักษณะการปรับใช้ตามเหตุผลของเรื่อง	31
1.3.4	มีมาตรฐานทางศีลธรรมสูง	33
1.3.5	เป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่สะท้อนมาตรฐานความเป็นธรรมใน สังคม	34
1.4	รูปแบบที่สำคัญของหลักสุจริต	36
1.4.1	หลัก exceptio doli	36
1.4.2	หลักกฎหมายปิดปากโดยความประพฤติ (estoppel by conduct : venire contra factum proprium)	39
1.4.3	หลัก clausula rebus sic stantibus	42
1.4.4	หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา (pre - contractual fault: culpa in contrahendo)	52
1.4.5	หลักการใช้สิทธิโดยไม่ชอบ (abuse of rights : abus d'un droit)	56
บทที่ 2	หลักสุจริตตามกฎหมายแพ่งต่างประเทศที่สำคัญ	60
2.1	หลักสุจริตในระบบกฎหมายแพ่งโรมัน	62
2.1.1	หลักสุจริตในสัญญาฝ่ายเดียวซึ่งใช้รูปแบบคดีเคร่งครัด (stricti juris actio)	63

2.1.2	หลักสูจจริตานสัญญาสองฝ่าย ซึ่งใช้รูปแบบคดีสูจจริต (bonae fidei actio)	64
2.2	หลักสูจจริตานระบบกฎหมาย Common Law	66
2.3	หลักสูจจริตานประเทศภาคพื้นทวีปยุโรปที่สำคัญ	69
2.3.1	หลักสูจจริตานประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน	69
1.	บทบัญญัติอื่นเป็นแม่บทของหลักสูจจริต	69
2.	กรณีเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ตามสัญญา	71
-	ใช้กำหนดสิทธิหน้าที่เพิ่มเติมของผู้สัญญา (accessory right and duties)	71
-	ใช้กรณีมีเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น	72
3.	กรณีเกี่ยวกับการใช้สิทธิของบุคคลในกรณีต่าง ๆ	74
-	ใช้ควบคุมการกำหนดเงื่อนไขในสัญญาสำเร็จรูป (standard contract)	74
-	ใช้ในการปิดปากไม่ให้มีการอ้างการไม่ทำตามแบบแห่งนิติกรรมเพื่อให้ตนได้ประโยชน์	76
-	ใช้กรณีเป็นกฎหมายปิดปากโดยความประพฤติในกรณีต่าง ๆ (estoppel by conduct) ...	77
-	ใช้ในการควบคุมการใช้สิทธิตามกรรมสิทธิ์ที่ตนมีอยู่ อันทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	78
2.3.2	หลักสูจจริตานประมวลกฎหมายแพ่งสวิส	79
1.	บทบัญญัติอื่นเป็นแม่บทของหลักสูจจริต	79
2.	กรณีเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ตามสัญญา	82
-	ใช้ในการค้นหาเจตนารมณ์ของผู้สัญญา (the spirit of the agreement)	84

	- ใช้ในการระงับหน้าที่ของคู่สัญญา เมื่อมีเหตุการณ์พิเศษเกิดขึ้น	86
3.	กรณีเกี่ยวกับการรำลึกสิทธิในกรณีอื่น ๆ	87
	- กรณีซึ่งเป็นกฎหมายบังคับ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องบุคคลอื่นหลงเชื่ออย่างเอาประโยชน์จากการส่อลวงของตน	88
	- กรณีรำลึกสิทธิในกรณีอื่น ๆ	89
2.3.3	หลักสุจริตตามประมวลแพ่งฝรั่งเศส	92
1.	บทบัญญัติอื่นเป็นแม่บทของหลักสุจริต	92
2.	กรณีเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ตามสัญญา	93
	- หลักสุจริตในขั้นตอนการเจรจาต่อรองทำสัญญา	94
	- หลักสุจริตในขั้นตอนปฏิบัติชำระหนี้ตามสัญญา	96
3.	กรณีเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่อื่น ๆ	98
2.3.4	เปรียบเทียบแนวทางการบริหารหลักสุจริตตามระเทศภาคพื้นยุโรปที่สำคัญ	100
บทที่ 3	ขอบเขตแนวความหมายการรำลึกสิทธิโดยสุจริตประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย	103
3.1	การรำลึกสิทธิโดยสุจริต (ตามมาตรา 5) อันเป็นหลักทั่วไป	105
3.1.1	ประเภทและแนวความหมายของหลักสุจริตในบทบัญญัติมาตรา 5	105
3.1.2	แนวความคิดเห็นทั่วไปของนักนิติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับการรำลึกสิทธิโดยสุจริต	108
3.1.3	กรณีการนำหลักการรำลึกสิทธิโดยสุจริตมาปรับใช้ ตามความเห็นของนักนิติศาสตร์ไทย	111

1.	กรณีความเห็นของนักนิติศาสตร์นำการนำใบชี้	....	111
2.	แนวคิดพื้นฐานของศาลไทยในการวินิจฉัยการชี้สิทธิ ตามมาตรา 5		115
3.2	การชี้สิทธิโดยมิชอบ (ตามมาตรา 421)		117
3.2.1	ลักษณะทั่วไปของการชี้สิทธิโดยมิชอบตามมาตรา 421		117
3.2.2	หลักเกณฑ์และกรณีการนำใบชี้ตามแนวของศาลไทย		119
1.	หลักเกณฑ์ของการชี้สิทธิโดยมิชอบตามมาตรา 421		119
2.	กรณีการนำหลักการชี้สิทธิโดยมิชอบมาปรับใช้ของศาล ไทย		120
-	หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยของศาลไทยเปรียบเทียบกับต่าง ประเทศที่สำคัญ		120
-	แนวคำพิพากษาของไทยในบางกรณีถือว่าการชี้ สิทธิโดยมิชอบ ตามมาตรา 421 เป็นการชี้สิทธิ โดยไม่สุจริตตามมาตรา 5		126
3.3	ความสัมพันธ์ระหว่างการชี้สิทธิโดยสุจริต (มาตรา 5) กับการชี้ สิทธิโดยมิชอบ (มาตรา 421)		128
บทที่ 4	การชี้สิทธิโดยสุจริตในทางศาล		130
4.1	ศึกษาคำพิพากษานิติภาคเกี่ยวกับการชี้สิทธิโดยสุจริต		130
4.1.1	สิทธิหน้าที่ตามสัญญา		132
1.	สัญญาซื้อขาย		132
2.	สัญญาขายฝาก		135
3.	สัญญาเช่าทรัพย์สิน		139
4.	สัญญาเช่าซื้อ		143
5.	สัญญาค้ำประกัน		145
6.	สัญญาจ้าง		146

7.	สัญญาตัวแทน	148
8.	กรณีทั่วไปเกี่ยวกับการชำระหนี้ตามสัญญา	154
4.1.2	สิทธิในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	158
1.	การรังษีสืบตามกฎหมายครอบครัว	158
2.	การรังษีสืบของนิติบุคคล	162
3.	การรังษีสืบในความเป็นเจ้าของแบ่งแยกที่ดินเพื่อเลี้ยง กฎหมาย	165
4.	การรังษีสืบในกรรมสิทธิ์ทำนิติบุคคลอื่นเสียหาย	166
5.	การรังษีสืบครอบครองโดยไม่มีสุจริต	169
4.1.3	สิทธิตามกฎหมายอื่น ๆ	170
1.	การรังษีสืบเกี่ยวกับเช็ค	170
2.	การรังษีสืบขอเพิกถอนมติกรรมการควบคุมขนส่ง ...	173
3.	การรังษีสืบตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ	174
4.	การรังษีสืบเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า	176
4.1	กรณีการนำเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นไปขอ จดทะเบียน	177
4.2	กรณีการนำเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นมาใช้ 1. กรณีนำเครื่องหมายการค้าจดทะเบียนมาใช้ ในกิจการของตนเอง	179
2.	กรณีนำเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน ของผู้อื่นมาใช้ในกิจการของตนเอง	180
3.	กรณีนำเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียน มาใช้กับสินค้าต่างประเภทที่ได้จดทะเบียนไว้	182

4.2	ศึกษาแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาฎีกาของศาลไทย	184
4.2.1	หลักเกณฑ์ที่มาจากแนวความหมาย "สุจริต" ตามแนวความเห็น ของศาลไทย	184
	- การใช้สิทธิในการกระทำโดยที่ตนทราบหรือรู้อยู่แล้วว่า ข้อเท็จจริงนั้นเป็นเช่นใด เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต	185
4.2.2	หลักเกณฑ์ที่มาจากแนวความคิดกฎหมายปิดปากโดยความ ประพฤติกฎี (estoppel by conduct) หรือบุคคลยอม ต้องห้ามมิให้กระทำการใด ๆ อันขัดต่อการกระทำก่อน ๆ ของตน (nemo contra factum proprium venire potest)	187
	1. การใช้สิทธิบอกล้างนิติกรรมที่ตนเองเคยได้รู้เห็นยินยอม ในการทำด้วย เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต	187
	2. การใช้สิทธิบอกล้างนิติกรรมที่เกิดจากความประมาท เลินเล่อของตนเองในอดีต เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต	189
	3. การใช้สิทธิโดยมุ่งหวังเอาแต่ประโยชน์ฝ่ายเดียวโดย ไม่สนใจสังคม เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต	190
4.2.3	หลักเกณฑ์ที่มาจากแนวความคิด "ไม่มีผู้ใดถือเอาประโยชน์ จากการกระทำผิดหรือการกระทำอันมิชอบของตนเองได้" (nullus commodum capere de sua injuria propria)	191
	1. การใช้สิทธิโดยมุ่งเอาประโยชน์จากการกระทำอันผิด ของตนเอง เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต	191
	2. การใช้สิทธิที่ตนมีอยู่โดยมีเจตนาเพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมาย เป็น การใช้สิทธิโดยไม่สุจริต	192

3.	การใช้สิทธิของตนเองเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่นได้ กระทำผิดกฎหมาย เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ...	193
4.	การใช้สิทธิหรืออ้างสิทธิอื่นเกิดจากการที่ตนเองมีส่วนทำให้ เกิดความผิดนั้น เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต	193
4.3	วิเคราะห์แนวทางการปรับใช้บทบัญญัติการใช้สิทธิโดยสุจริตตามแนว ศาลฎีกาไทย	195
4.3.1	ลักษณะแนวทางการปรับใช้บทบัญญัติการใช้สิทธิโดยสุจริต	195
-	ใช้เป็นหลักกฎหมายปิดปาก (estoppel) ป้องกันพฤติกรรม ที่มีการอ้างกฎหมายเพื่อประโยชน์ของตนเอง	196
-	ใช้เป็นหลักกฎหมายทั่วไปวินิจฉัยพฤติกรรมอันไม่ชอบหรือ ผิดของคนในสังคม	197
-	ใช้เป็นหลักกฎหมายทั่วไปในการป้องกันพฤติกรรมการ เข้าถือประโยชน์ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่แล้วว่าตนเองไม่มีสิทธิ	198
-	ใช้เป็นหลักการใช้สิทธิโดยมิชอบ (abuse of rights) เพื่อป้องกันพฤติการณ์การใช้สิทธิที่ก่อให้เกิดบุคคลอื่นเสียหาย	199
4.3.2	สรุปวิเคราะห์แนวทางการปรับใช้บทบัญญัติการใช้สิทธิโดยสุจริต ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง	201
-	วิเคราะห์แนวทางการใช้สิทธิโดยสุจริตของศาลฎีกาไทย เปรียบเทียบกับต่างประเทศ	201
-	วิเคราะห์หลักเกณฑ์การนำบทบัญญัติการใช้สิทธิโดย สุจริตมาปรับใช้	206
บทที่ 5	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	211
	รายการอ้างอิง	222
	ประวัติผู้เขียน	226